

CRACK THE CODE

Pedagogische dossiers

1. *Een uitnodiging*
 - 1.1 Welkom bij Kanal
 - 1.2 Pedagogische aanpak
2. *Tijdens je bezoek*
 - 2.1 Voorwerpen leven
 - 2.2 Anders reizen
 - 2.3 Een reis die je verandert
3. *Voorstel tot klasactiviteiten*
 - 3.1 Mijn voorwerp in het museum
 - 3.2 (On)zichtbare banden
 - 3.3 Samen op reis
4. *Vaardigheidslijst*
5. *Leestips*

«Dit pedagogisch dossier is uitsluitend ontworpen en verspreid om onderwijsinstellingen, docenten en leerlingen in staat te stellen kennis te maken met de inhoud van de tentoonstellingen van KANAL, met name ter voorbereiding op, ter begeleiding van of in het verlengde van een bezoek.

De teksten, reproducties van kunstwerken, foto's, illustraties en andere inhoud in dit dossier worden uitsluitend ter beschikking gesteld voor informatieve doeleinden, ter illustratie van het onderwijs en voor pedagogisch gebruik in het kader van schoolactiviteiten.

Behoudens de uitzonderingen waarin de toepasselijke wetgeving voorziet, is elk gebruik van dit dossier of van een van de onderdelen ervan voor andere doeleinden verboden. **Het feit dat het gebruik kosteloos is, volstaat op zichzelf niet om het gebruik ervan toe te staan.»**

Een uitnodiging

1.1 WELKOM BIJ KANAL

Wat als we van dit document nu eens het vertrekpunt van onze ontmoeting maken? Een voorsmaakje, een welkomstcadeau, een uitnodiging om in alle rust aan je ontdekkingstocht bij Kanal te beginnen.

Tijdens je bezoek maak je «*A Truly Immense Journey*»: een ongelooflijke reis. Je reist langs 350 **werken** uit de **moderne en hedendaagse kunst**, in samenwerking met het Centre Pompidou in Parijs.

Om je alvast voor te bereiden krijg je van Kanal het volgende: een inzicht in de pedagogische aanpak van het museum, een paar handvaten om de thema's van de rondleiding beter te begrijpen, klasactiviteiten, de link met het leerplan in de vaardigheidslijst en tot slot enkele leestips.

1.2 PEDAGOGISCHE AANPAK

Tijdens de rondleiding «Crack the code» leren kinderen kunst kennen via filosofische vragen, aandachtige observaties en leuke raadsels.

Ze vertrekken samen op een grote, geheimzinnige reis langs allerlei culturen. Onderweg worden hun nieuwsgierigheid, aandacht en interpretatievermogen geprikkeld.

Voor deze reis stelt Kanal het volgende voor:

In dialoog gaan

Om de kinderen aan te moedigen om met elkaar en de kunstwerken in dialoog te gaan, hebben we Atlas in het leven geroepen, een personage dat vertolkt wordt door de begeleider die met jullie meegaat. Atlas is een dromer. Hij houdt van reizen en is soms een beetje verstrooid.

Hij heeft de hele wereld rondgereisd en de meest fantastische kunstwerken ontdekt. Tijdens die reizen heeft Atlas voorwerpen, afbeeldingen en verhalen uit allerlei verschillende culturen verzameld. Maar er is een probleem... Toen Atlas een grote tentoonstelling in het museum aan het voorbereiden was, is zijn magische koffer opengesprongen. De sporen van zijn reizen liggen nu over het hele museum verspreid.

Hij stelt voor om er samen naar op zoek te gaan. De sporen liggen verspreid over de zalen en als je ze allemaal vindt, kan je Atlas zijn mysterieuze koffer openen. Daarin zit een schat die jullie aan het einde van jullie zoektocht samen gaan bekijken.

Kunstwerken ontdekken

Elke raadsel nodigt de kinderen uit om aandachtig naar de kunstwerken te kijken, de details te ontcijferen en te achterhalen wat ze vertellen of suggereren. In kleine groepjes gaan de leerlingen op ontdekking. Ze experimenteren en zoeken naar antwoorden. De kunstwerken geven echter niet alles prijs... Ze geven kleine aanwijzingen, waarbij elke uitdaging een open vraag stelt: waarom vertrekken mensen? Wat zoeken ze onderweg? Kan je reizen zonder je te verplaatsen? Stap voor stap ontvouwt zich een wereld van reizen, migratie, culturen en verhalen die voorwerpen met zich meedragen.

Tijdens je bezoek

Tijdens je zoektocht komen verschillende thema's aan bod. Jullie ervaring is gebaseerd op drie pijlers.

2.1 VOORWERPEN LEVEN

Een voorwerp is nooit **betekenisloos**. Het reist rond, verandert van omgeving en draagt sporen en verhalen met zich mee. Terwijl de leerlingen in de tentoonstellingszaal op zoek gaan naar de voorwerpen van Atlas, leren ze naar hun omgeving te kijken. Ze ontdekken dat alledaagse voorwerpen verhalen kunnen vertellen, herinneringen aan reizen met zich mee kunnen dragen en getuigen kunnen zijn van culturele uitwisselingen.

2.2 ANDERS REIZEN

De wereld ontdekken hoeft niet per se hand in hand te gaan met reizen. Ook een afbeelding, kleur of voorwerp kan de deur naar een andere wereld openen. Dankzij de raadsels van Atlas leren de leerlingen dat reizen begint bij je blik en verbeelding. De kunstwerken vormen toegangspoorten tot andere culturen en levenswijzen. Dankzij je eigen verbeelding creëren ze een ruimte voor vrijheid.

2.3 EEN REIS DIE JE VERANDERT

Het museumbezoek verrijkt de woordenschat van de leerlingen, prikkelt hun nieuwsgierigheid en leidt tot nieuwe vragen en inzichten.

Door Atlas te helpen zijn voorwerpen terug te vinden en zijn koffer te openen, doen de leerlingen actief mee aan een zoektocht waarin observatie, reflectie en samenwerking centraal staan. Deze ervaring doet hun blik evolueren. Stap voor stap leren ze verbanden leggen, interpreteren en zich de **kunstwerken** eigen te maken.

Voorstel tot klasactiviteiten

Kanal reikt graag een aantal creatieve activiteiten aan die je eenvoudig met de hele klas kan uitvoeren. In dit document is elk voorstel gelinkt aan een kunstwerk uit de tentoonstelling, steeds met een woordje uitleg erbij.

Er is bij Kanal een plek voorzien om de creaties die jullie in de klas maken, tentoon te stellen, als een mooi aandenken aan deze eerste ontmoeting. Breng ze dus gerust mee, we stellen ze met plezier tentoon!

3.1 MIJN VOORWERP IN HET MUSEUM

Een eerste kennismaking

«Alles wat ik ooit van belang heb gemaakt, past in een koffertje.»

In de jaren 1930 voerde Marcel Duchamp, een van de grondleggers van de **conceptuele kunst**, de daad bij het woord: hij ontwierp een doos waarin hij miniatuurversies van zijn kunstwerken stak. Het werd een soort van draagbaar museum met reproducties van zijn voornaamste werken. Zo zitten er **readymades** in, alledaagse voorwerpen die Duchamp tot kunst verhief, en schilderijen als *Le Grand Verre* en *Nu descendant un escalier*. Dat laatste kunstwerk toont, in **kubistische** stijl, een bewegend lichaam dat stap voor stap wordt ontleed.

Toen Marcel Duchamp in 1940, samen met andere intellectuelen en kunstenaars, Parijs ontvluchtte om aan de Duitse bezetting te ontsnappen, vestigde hij zich in New York. Daar had hij sinds de jaren 1910 al verschillende keren tentoongesteld. Zijn *La Boîte-en-valise* kreeg sindsdien een andere dimensie: het werd een **archief**. Dankzij dit koffertje had hij tijdens zijn ballingschap ver van Frankrijk immers altijd een kopie van zijn meest kostbare kunstwerken bij zich. In een periode waarin artistieke vrijheid werd bedreigd door politieke machten kwam dat goed van pas.

Creatieve activiteit

Kanal heeft een activiteit uitgedacht die zowel op het concept van de **readymade** als op het idee van het miniatuurmuseum van Marcel Duchamp inspeelt. Het onderstaande verloop is slechts een leidraad. Pas de activiteit gerust aan de behoeften van jouw klas aan!

“La Boîte-en-valise” van Marcel Duchamp, gemaakt tussen 1936 en 1941.

© Photo credit: Centre Pompidou, MNAM-CCI/Philippe Migeat/Dist. Grand Palais-Rmn. Copyright Artwork : © Association Marcel Duchamp / Adagp, Paris. Sous réserve de droits.

Fun fact

Voor Marcel Duchamp hoefde een kunstwerk niet per se uniek te zijn. Het hoefde zelfs niet door de kunstenaar gemaakt te zijn! Met zijn koffertje vol miniatuurreproducties zaait hij opzettelijk verwarring: want **waarom zou een kopie niet ook een «echt» kunstwerk kunnen zijn?**

Duur	60 min verdeeld over 2 delen (15 en 45 min)
Ruimte	Zet de tafels zo dat ze eilandjes vormen. Zorg dat er voldoende plaats is om tussen de tafels door te lopen (tweede deel).
Benodigdheden	Kleurenafdruk van het kunstwerk (A4)
	Kleine papiertjes/witte etiketten
	Potloden
	Handschoenen (van de leerlingen zelf, of plastic wegwerphandschoenen)
	Doos/mand/koffer

Zo begin je eraan

De leerkracht toont het werk van Marcel Duchamp en vertelt de leerlingen een verhaal:

«Atlas heeft veel gereisd. Elke reis is een gelegenheid om voorwerpen te verzamelen. Niet eender wat voor voorwerpen, nee. Voorwerpen met een geschiedenis, die iets betekenen, die je aan iets of iemand doen denken. Hij heeft een koffer vol met dit soort kleine schatten. Maar vandaag is zijn koffer leeg. Atlas heeft jullie hulp nodig.» *Hebben jullie een voorwerp dat echt belangrijk is voor jullie? Welk? Waarom is dit voorwerp zo belangrijk? Waar heb je het gevonden? Wie heeft het je gegeven? Als je morgen op reis vertrekt, zou je het dan meenemen? Waarom?*

De leerlingen antwoorden naar believen en wisselen ervaringen uit. Het is de bedoeling duidelijk te maken dat voorwerpen uit het dagelijkse leven verhalen kunnen vertellen, emotionele waarde kunnen hebben of herinneringen met zich kunnen meedragen.

1. Voorwerpen zoeken

Vraag de leerlingen om dit soort voorwerpen van thuis mee te nemen. Geef hen voldoende tijd om ze te zoeken.

Wacht een paar dagen.

2. Voorwerpen verzamelen

Vraag de kinderen om de voorwerpen die ze hebben meegenomen, boven te halen. Ze leggen ze om de beurt in een mand, doos of koffer. Nu is het de bedoeling om een klein museum te maken met al deze voorwerpen.

3. De voorwerpen een plekje geven

In een museum is elk voorwerp zo kostbaar dat het met veel zorg wordt behandeld. Dat gaan we in de klas ook doen: elk voorwerp heeft persoonlijke waarde en wordt dus met dezelfde aandacht behandeld. Vraag de leerlingen om net als in een museum handschoenen aan te doen en de voorwerpen (van de anderen) voorzichtig op de opgestelde tafels te zetten.

De leerlingen mogen hierbij ook nadenken over wat ze waar zetten: *welk voorwerp past het best bij een ander? Kunnen we de voorwerpen groeperen, bijvoorbeeld op basis van kleur (van licht naar donker), de functie van het voorwerp, het materiaal waarvan het gemaakt is, of de grootte? Gaan de voorwerpen met elkaar in dialoog?*

4. Bijschriften maken

In een museum is elk voorwerp of kunstwerk voorzien van een bijschrift. Kijk maar eens naar dit bijschrift bij het kunstwerk van Marcel Duchamp:

MARCEL DUCHAMP
(1887, Frankrijk — 1968, Frankrijk)

La-boîte-en-valise [De doos in een koffer]

1936 - 1941

Karton, hout, papier, plastic

Vraag de leerlingen om zelf ook een **bijschrift** bij hun voorwerp te maken: *wanneer heb je het gekregen? Welke titel zou je het geven? Van welk materiaal is het gemaakt? Van wie is het? Waarom is dit voorwerp zo belangrijk voor jou?* Daarna plaatsen de leerlingen hun **bijschrift** bij hun eigen voorwerp.

Om af te sluiten

Tot slot bezoekt de klas haar eigen museum! Hier gelden dezelfde regels als in een echt museum. Eventueel kunnen sommige kinderen ook in de huid kruipen van iemand die in een museum werkt: een onthaalmedewerker die de tickets verkoopt, een bewaker, een gids, enz.

Elke leerling krijgt ook de kans om zijn of haar eigen voorwerp voor te stellen, alsof het deel uitmaakt van een rondleiding. Maak foto's van de voorwerpen en neem ze mee naar je bezoek aan Kanal :-)

De leerkracht kan hierbij het volgende vertellen: «Wat we vandaag hebben gedaan, blijft niet in de klas. De foto's die we hebben gemaakt, gaan met ons mee op reis. De dag dat we naar het museum gaan, nemen we ze mee, zodat we ze in de koffer van Atlas kunnen stoppen.»

Untitled van Edward Krasinski, uit 2001.

Copyright Artwork : © The estate of Edward Krasinski. Sous réserve de droits.

Fun fact

Edward Krasinski begon in 1968 eenvoudige *blauwe tape* te gebruiken om «zijn territorium af te bakenen». Hij kleefde de tape op voorwerpen en in de ruimte om zich heen. Doorheen de tijd groeide dit uit tot zijn **artistieke handelsmerk**. Uiteindelijk dook de tape overal op: in zijn atelier én in al zijn tentoonstellingen, tot het een van de meest herkenbare elementen van zijn oeuvre werd.

3.2 (ON)ZICHTBARE BANDEN

Een eerste kennismaking

Een ononderbroken strook loopt langs de muren, over twaalf identieke spiegels die naast elkaar hangen. Deze blauwe tape is een kenmerkend element in het werk van Edward Krasinski en bevindt zich op 130 cm, ongeveer ter hoogte van de borstkas. De horizontale lijn verbindt de omliggende ruimte en brengt ze tot leven. Ze nodigt toeschouwers uit om zich bewuster te worden van hun bewegingen en perceptie. Als je je doorheen de ruimte verplaatst, zorgen de weerspiegelingen en overlappende oppervlakken voor een gevoel van beweging.

Krasinski was erg geïnteresseerd in de manier waarop mensen niet alleen naar afzonderlijke kunstwerken kijken, maar ook naar de ruimte als geheel. Hij werd bekend door tentoonstellingsruimtes met behulp van alledaagse voorwerpen om te vormen tot labyrintachtige omgevingen. Krasinski begon zijn carrière als **illustrator** en **decorontwerper** voordat hij zich toelegde op schilderen en beeldhouwen. Hij werkte vaak met gevonden materialen. Begin jaren 1970 begon hij installaties te maken die nieuwe manieren verkenden om kunst voor te stellen en te beleven. Hij liet zich daarbij inspireren door het **dadaïsme** en **constructivisme**.

Creatieve activiteit

Kanal heeft een creatieve activiteit uitgewerkt die gelinkt is aan het kunstwerk van Edward Krasinski. De leerlingen gebruiken een touw om de ruimte met elkaar te verbinden en tot leven te brengen, net zoals de kunstenaar met zijn kenmerkende blauwe tape deed. Het onderstaande verloop is slechts een leidraad. Pas de activiteit gerust aan de behoeften van jouw klas aan!

Duur	30 min
Ruimte	Maak een grote ruimte vrij op de vloer van de klas of installeer je in een leeg lokaal
Benodigdheden	Een bol wol / een klos stevig garen

Zo begin je eraan

Vraag de kinderen na te denken over wat hen verbindt en hoe die connecties tot stand komen. Je kan met elkaar verbonden zijn door gemeenschappelijke factoren als interesses, woonplaats, gewoonten, hobby's of gedeelde herinneringen. Die onderlinge banden zijn voortdurend in beweging en hebben een invloed op de ruimte om hen heen. Deze activiteit helpt je om samen met de klas die banden zichtbaar te maken.

1. Het spel met de bol wol

De leerkracht houdt het uiteinde van de bol wol vast en gooit die naar een leerling. Tijdens het gooien noemt hij/zij iets wat ze gemeen hebben of een gelijkenis.

Bijvoorbeeld: Ik weet dat jij ook een bril draagt. Ik weet dat jij in dezelfde gemeente woont als ik. Ik weet dat jij ook van snoepjes houdt. Ik weet dat jij ook een jongere zus hebt.

De leerling die de bol wol vangt, houdt een stukje garen vast en gooit de bol daarna naar een klasgenootje. Ondertussen deelt ook hij/zij iets dat ze gemeen hebben. Er geldt één regel: gooi de bol niet naar iemand die al aan de beurt geweest is. Zo weet je zeker dat iedereen kan meedoen.

2. Observeren

Als het web eenmaal gevormd is, nemen de leerlingen de tijd om te kijken naar wat ze samen gemaakt hebben. Elke draad staat voor een band, een gelijkenis of een gedeelde ervaring.

Om af te sluiten

De leerkracht nodigt de leerlingen uit om samen na te denken: Wat zien jullie? Welke gemeenschappelijke dingen hebben jullie ontdekt? Zijn er gelijkenissen die je voor dit spel niet kende? Wat gebeurt er als één iemand het garen loslaat? Is iedereen op de een of andere manier met elkaar verbonden?

3.3 SAMEN OP REIS

Kanal heeft nog een extraatje uitgewerkt: een activiteit rond een denkbeeldige reis en herinneringen die je met je meedraagt. De leerlingen vullen samen een koffer met verzonnen voorwerpen en verhalen. Het onderstaande verloop is slechts een leidraad. Pas de activiteit gerust aan de behoeften van jouw klas aan!

Duur	55 min (eventueel verdeeld over twee delen)
Benodigdheden	A3-papier
	Touw/garen
	A5-papier of stukjes papier
	Kleurpotloden
	Stiften
	Plakband of een nietmachine
	Perforator

Zo begin je eraan

De leerkracht kan vragen stellen om de leerlingen hun verbeelding op gang te brengen: *Kan je een plek verzinnen waar je graag op vakantie zou gaan? Hoe zou die eruitzien? Is het dichtbij of ver weg? Hoe geraak je er? Als je morgen naar deze denkbeeldige plek zou vertrekken, wat zou je dan in je koffer stoppen? Neem je altijd dezelfde dingen mee, of hangt dat af van waar je naartoe reist? Wat zou je echt mee naar huis willen nemen als aandenken als je weer uit dit denkbeeldige land vertrok?* Laat de leerlingen vrij antwoorden. Vorm daarna groepjes.

1. De koffer maken

Elk groepje krijgt een stevig A3-vel. Maak gaatjes met een perforator en steek er een stuk touw of garen door. Maak knoepjes om het vast te maken. Dit is het handvat van de koffer die meegaat op reis.

2. De inhoud van de koffer maken

De leerlingen bespreken wat hun denkbeeldige bestemming wordt. Daarna maakt elk groepslid op een stukje papier iets dat mee in de koffer moet:

-Tekeningen van landschappen en plekken die ze graag willen bezoeken;
-Een kaart met daarop de weg van bij hun thuis tot aan deze denkbeeldige bestemming (reisduur, route, reisgezellen...);

- Een lijstje met persoonlijke spullen die ze zeker niet willen vergeten;
- Tekeningen van souvenirs die ze van hun denkbeeldige reis zouden meebrengen.

Al deze dingen kleven ze op het A3-vel. Nu zijn ze klaar om naar hun denkbeeldige bestemming te vertrekken.

3. Resultaten delen

Elke groepje stelt zijn koffer voor en licht de dingen die erin zitten kort toe.

Link met jullie bezoek

Na jullie museumbezoek kan elke groep nog een nieuw papiertje in zijn koffer steken: een woord, een tekening, een herinnering aan een kunstwerk dat indruk heeft gemaakt. Zo heeft elk groepje een souvenir aan de reis door Kanal.

Vaardigheids- lijst

P1-P6	CULTURELE EN ARTISTIEKE VORMING
KENNEN	In concrete situaties verschillende expressievormen herkennen en benoemen (schilderkunst, beeldhouwkunst, dans, theater), evenals hun kenmerken: kleuren, vormen en materialen. Zich geleidelijk aan de woordenschat rond artistieke activiteiten en culturele plaatsen eigen maken (museum, tentoonstelling, theater).
KUNNEN	Met behulp van aangepaste tools, materialen en technieken een beeldende creatie maken. Meewerken aan een gezamenlijke klank-, beeldende of lichamelijke creatie.
ONTDEKKEN	Originele kunstwerken ontdekken en hun kleuren, vormen en ruimtelijke positie observeren. Verbaal en/of non-verbaal informatie uitdrukken die tijdens het bezoek of de kennismaking met een kunstwerk werd verzameld. Kennismaken met museumwoordenschat: kunstwerk, kunstenaar, tentoonstelling en museum.
NEDERLANDS	Het woord durven nemen om een gevoel, waarneming of emotie bij een kunstwerk uit te drukken. Eigen handelingen en waarnemingen verwoorden met een steeds preciezere woordenschat.

Leestips

BOEKEN	HET KUNSTBOEK VOOR KINDEREN	Amanda Renshaw, Gilda Williams Ruggi <i>Lemniscaat,</i> 2017
	DE KLEINE PRINS	Antoine de Saint-Exupery <i>Donker,</i> 2020
MAGAZINE	LES FRONTIÈRES, POUR QUOI FAIRE ?	Phileas & Autobule N°83, <i>Février</i> 2023
LIVRES	LE PETIT PRINCE	Antoine de Saint-Exupery <i>Gallimard jeunesse</i> 2000
	LA VIE EN COULEURS	Celine Delavaux <i>Acte sud</i> 2018